

Андрій КОРОЛЬКО (Івано-Франківськ)

ПОКУТТЯ: ІСТОРИКО-КРАЄЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.)

Покуття – це мальовничий куток Прикарпаття, який поряд із Гуцульщиною, Бойкіщиною, Опіллям є частинкою багатого матеріальною і духовною культурою рідного краю. Тут легендами оповиті старовинні замки й будівлі, колоритна говірка, дзвінкоголоса народна пісня

Покуття пройшло складний, деколи трагічний історичний шлях. Перебуваючи в центрі Європи, на помежів'ї західної цивілізаційної культури і хижих кочових племен у далекому минулому, тут велись нескінченні війни за право панувати на цій благодатній землі. Впродовж майже всієї історії населення краю було під колоніальним гнітом і цим відчувало значний вплив культур різних етносів усіх чотирьох сторін світу. Немаловажний вплив на культурний розвиток мало переплетення торгових шляхів, які тут проходили. Крім українців, у різні часи на Покутті жили поляки, євреї, німці, караїми, вірмени, росіяни та інші народи.

У пропонованій статті Покуття окреслюємо територіями Снятинського, Городенківського, Тлумачького, південно-східної частини Тисменицького, більшості Коломийського (без південно-західної частини) районів Івано-Франківської області¹.

Про історію, культуру і побут Покуття є чимало літератури, різної за широтою проблематики, формою та жанром: від газетної публіцистики і фрагментів в окремих виданнях до узагальнювальних праць, присвячених його окремим районам. Своєрідна побутова культура цього краю здавна притягала до себе етнологів, фольклористів, лінгвістів. Починаючи з ХVІІІ ст., Покуття стало об'єктом дослідження польських, німецьких, чеських та інших дослідників.

У радянські часи історико-краєзнавчі дослідження з вивчення Покуття гальмувались. Попри те, плідно працювали регіональні краєзнавчі та етнографічні музеї, переважно народної архітектури й побуту. Як правило, їх діяльність зводилась до збору та концентрації у фондів запасників пам'яток історії, культури й мистецтва покутського краю без відповідного аналітичного обґрунтування².

Подією стало видання в радянський час енциклопедичної колективної праці «Історія міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область». У книзі за алфавітом подані нариси про районні центри, селища і села, що особливо виділялися своєю історією в минулому, так і значними досягненнями в сьогоденні. Багато уваги приділено історії Коломийщини, Городенківщини, Снятинщини, Тлумаччини, Тисмениччини. Над підготовою і написанням статей з історії покутських районів

¹ Етнографічна мозаїка // Прикарпаття. Спадщина віків / Авт. ідеї та голов. ред. М. Кугутяк. – Львів: Манускрипт-Львів, 2006. – С. 438–503.

² Передмова // Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів: Манускрипт-Львів, 2010. – С. 11.

Прикарпаття активно працювали як відомі науковці, так і місцеві краєзнавці. Про Городенківщину публікації підготували Г. Пати́ка, У. Перекопський, Ю. Боднарчук, М. Хвостін; Коломийщину – Я. Мельничук, І. Васюта, С. Мака́рчук, П. Сегал, Г. Старча, В. Твердохліб, М. Цмук, А. Босацький; в доборі й написанні матеріалів про Снятинщину взяли участь І. Червінкін-Корольов, В. Василевський, Е. Качуляк, М. Пернеровський, Л. Васерман, В. Солоненко, Л. Бучик, Н. Личук, О. Сьома; публікації про населені пункти Тлумаччини підготували Л. Правдива, А. Сасевич, С. Гранат, В. Мельник, О. Сердюк, В. Гарець, Є. Гуменюк; над вивченням історії Тисменищини працювали В. Духнич, Т. Бернацек, А. Кравченко. Книга багато ілюстрована фотокопіями історичних документів, картами, фотографіями видатних людей краю, промислових і сільськогосподарських об'єктів, закладів культури та визначних місць, що найповніше відображають природу й сучасне життя Івано-Франківської області³.

У 70–80-х роках ХХ ст. вийшла низка історико-краєзнавчих статей в обласних і районних часописах, які підготували В. Грабовецький, П. Арсенич, Б. Гаврилів.

Виходять і спеціалізовані праці з вивчення Покуття. Ще у 50-х роках ХХ ст. вийшла монографія з покутської діалектології Богдана Кобилянського. У 1987 р. редактор особливо популярного в ті часи львівського часопису “Жовтень” (сьогодні – “Дзвін”) Роман Федорів надрукував історико-етнографічний нарис “Покуття” Михайла Панькова, де визначені межі регіону, його культурно-етнографічні особливості, походження назви “Покуття”. До того часу в радянській історико-краєзнавчій та етнографічній науці територія Покуття визначалась від декількох сіл до низинних територій межиріччя Дністра і Пруту всієї галицької Гуцульщини і частини Бойківщини. Ця стаття дала можливість захистити низку дисертацій із культури й побуту цього регіону та сприяла появі багатьох статей і повідомлень⁴.

Початок 1990-х років відзначається не лише здобуттям Україною своєї незалежності та початком розбудови молоді держави, але загальним піднесенням національної культури та освіти, зокрема історико-краєзнавчої й етнологічної науки. У Львові на базі відділення у 1991 р. було відкрито Інститут народознавства, який очолив Степан Павлюк. Поряд із розробленням проблем загальносвітової етнології Інститут значно активізував свою діяльність на вивченні проблем культури та побуту Карпат і Прикарпаття. Посилили науково-дослідницьку роботу народознавчі інституції та краєзнавці й етнографи Івано-Франківської області.

Історико-краєзнавчі дослідження з вивчення Покуття в роки незалежності України проводяться з таких напрямків: організація науково-дослідницьких експедицій у регіони області; індивідуальні дослідження окремих науковців та краєзнавців; проведення наукових конференцій з проблем історичного краєзнавства, етнології, туризму; публікація наукових праць із питань історичного краєзнавства; поживлення роботи музеїв, які займаються цією проблематикою; відновлення громадських і родинних звичаїв та обрядів більшістю населення Покуття і сприяння в цьому державних та громадських інституцій; організація на Івано-Франківщині,

³ Історія міст і сіл Української РСР. Івано-Франківська область. – Київ: Головна редакція УРЕ АН УРСР, 1971. – С. 173–197, 228–244, 273–345, 516–606.

⁴ *Паньків М.* Покуття // *Жовтень*. – 1987. – № 2. – С. 100–104; *Снятин*. – 2004. – № 1. – С. 19–28.

зокрема і на Покутті, загальноукраїнських та регіональних фестивалів, оглядів свят і спеціальних виставок.

У 1992–2000 рр. Інститут народознавства НАН України організував експедиції на Покуття. Їх мета – вивчення культури, побуту та меж цього регіону з метою випуску історико-етнографічного нариса про Покуття. В експедиції брали участь наукові співробітники Інституту. Очолювали її 1992–1993 рр. кандидат історичних наук М. Глушко, наступні три роки – доктор філологічних наук, професор Р. Кирчів.

Активно організують і проводять всеукраїнські та регіональні науково-практичні конференції на теренах Покуття. Потрібно виокремити конференції, присвячені 95- і 100-річчю заснування товариства “Січ” у с. Завалля Снятинського р-ну (1995 і 2000), 140-річчю видавничої справи в Коломиї (2004), 600-річчю надання Коломиї магдебурзького права (2005), пам’яті організатора січово-стрілецького руху в Галичині, генерального отамана Українського Січового Союзу, голови Української Боевої Управи Кирила Трильовського (2007), 850-річчю заснування Снятина (2008), 100-річчя відкриття снятинської ратуші (2009) тощо⁵. Організуються відкриті виставки та круглі столи в районних і міських бібліотеках Коломийщини, Городенківщини, Тлумаччини, Снятинщини, Тисмениччини, присвячені відомим датам і видатним людям покутського краю.

Місцева влада також регулярно готує до видання, присвячені знаменним подіям, буклети, довідники, які мають відкрити красу й багатство найкращих куточків покутського краю для гостей і туристів. Серед тих видань потрібно виділити: Івано-Франківщина туристична. Бойківщина. Гуцульщина. Опілля. Покуття” (2007), “Коломийщина: Фотоальбом” (упорядник В. Плахта) (2002), “Коломийщина” (упорядники Н. Тарновецька і М. Кавацюк) (2008), “Коломийщина. Історія-культура-туризм” (2008), “Коломия-місто” (упорядник М. Савчук, 2008), “Снятинщина: місцеве самоврядування” (упорядник В. Харитон) (2005), “Снятин. Історія-культура-туризм” (2009), “Мій Снятин. 850-річчю Снятина присвячується” (упорядник П. Боднар) (2008), “Скрижалі Покутської Городенківщини” (упорядник Я. Левкун) (2009), “Тлумаччина. Історія-культура-туризм” (2007) та ін.⁶

⁵ Завальська “Січ” – початок масового руху національно-патріотичних сил за відродження української державності: Матеріали наук.-теорет. конф. – Снятин: Над Прутом, 1995. – 95 с.; Українська видавнича справа в Коломиї (друга половина XIX–XX ст.): матеріали наук.-практ. конф. з нагоди 140-річчя видав. справи в Коломиї (Коломия, 25 лют. 2004 р.). – Коломия: Вік, 2004. – 84 с.; Коломия давня і нова: міська цивілізація в історії та культурі: матеріали регіон. науково-теоретичної конференції, присвяченої 600-річчю надання Коломиї Магдебург. права / за ред. І. Монолатія. – Коломия: Вік, 2005. – 194 с.; Лицарі рідного краю: січово-стрілецька традиція в історії, культурі та мистецтві України XX століття. / Матеріали Всеукраїнської науково-теоретичної конференції, присвяченої пам’яті організатора січово-стрілецького руху в Галичині, генерального отамана Українського січового союзу, голови Української Боевої Управи Кирила Трильовського, 17 травня 2007 р. / Упор., ред. І. Монолатій. – Коломия: Вік, 2007. – 312 с.; Снятин, Снятинщина: історія і сьогодення // Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 850-річчю міста Снятина на Покутті / Упоряд. Я. Романюк та В. Харитон. – Снятин: Прут Принт, 2008. – 136 с.; На варті доленосних літ. Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю вежі Снятинського магістрату. Упоряд. В. Харитон та Я. Романюк. – Снятин: Прут Принт, 2009. – 172 с., та ін.

⁶ Івано-Франківщина туристична. Бойківщина. Гуцульщина. Опілля. Покуття / Голов. упр. туризму і культури ОДА. – Івано-Франківськ, 2007. – 33 с.; Коломийщина: Фотоальб. /

До 90-х років ХХ ст. на терені України виходив єдиний науковий журнал із проблем етнографії, фольклору і мистецтва – “Народна творчість і етнографія”. Зараз їх кількість зросла і в загальноукраїнському, і в регіональному масштабах. Сьогодні часопис “Народна творчість та етнографія” друкує публікації з високоякісними ілюстраціями про одяг і вишивку України, велика частка з яких із Покуття. Від січня 1995 р. виходить науковий вісник Інституту народознавства “Народознавчі зошити”. Це щоквартальний науковий часопис, який містить загальнотеоретичні, аналітичні (більшість), джерельні та науково-популярні матеріали. Незважаючи на скромність оформлення (брак коштів), журнал встиг завоювати читача і в Україні, і поза її межами. Значна частина матеріалів стосується культури та побуту Покуття. Разом із тим часопис важкодоступний для прикарпатських вчених та краєзнавців. Слід відзначити також “Наукові записки”, які видають Івано-Франківський краєзнавчий музей та Інститут народознавства НАН України від 1993 р. У ньому друкують статті з історичного краєзнавства Покуття.

Історичний факультет (сьогодні Інститут історії і політології) Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника від 1994 р. видає часопис “Галичина”, на сторінках якого друкують матеріали з історії, археології, культури і побуту населення Прикарпаття і Покуття.

З 2002 р. почав виходити регіональний науково-методичний альманах “Краєзнавець Прикарпаття”, його засновники – Івано-Франківський обласний державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді та Івано-Франківська обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців. В альманасі публікують повідомлення і статті з історії покутського краю.

Вартий уваги літературно-краєзнавчий і мистецький альманах “Ямгорів”, який видає у Городенці з 1989 р. місцевий краєзнавець В. Никифорок. (Від початку і до ч. 6 – спільно з нинішнім ювіляром, доктором історичних наук, професором Львівського національного університету імені Івана Франка, народженим у с. Серафінці на Покутті, Богданом Якимовичем. Почесним редактором альманаху від ч. 5 аж до смерті був широковідомий вчений діаспори доктор Михайло Марунчак, народжений в покутському с. Далешева біля Дністра). До речі, саме Богдан Якимович упорядкував і редагував подвійне число 5–6, присвячене 100-річчю української еміграції до Канади, друкував усі числа, від першого до шостого, практично нелегальним способом у Львові за допомогою своїх друзів Ігоря та Богдана Петрусів. Що це саме так – зверніть увагу на с. 140 зведеного числа 5–6 (1993) – Друк ІБОПЕТ (Ігор, Богдан Петрусі), коли альманах фактично вийшов із підпілля. І дуже шкода, що через розбіжності з В. Никифороком наш ювіляр вийшов з редколегії альманаху. У “Ямгорові” часто виступають, окрім місцевих краєзнавців, науковці зі Львова та Івано-Франківська⁷. Дотепер вийшло 19 випусків цього справді унікального

Фотознімки Я. Проціва, передм. В. Плахти. – Коломия: Вік, 2002. – 48 с.; Коломийщина / текст та упоряд.: Н. Тарновецька, М. Кавацюк. – Коломия, 2008. – 110 с.; Снятинщина: місцеве самоврядування (четверте демократичне скликання): інформ.-довід. зб. про історію, демографію, інфраструктуру / В. Я. Харитон. – Снятин, 2005. – 82 с.; Снятинщина – земля Покуття: путівник. – Т.: Наш Світ, 2007. – 21 с. – (Історія–культура–туризм); Мандруючи Городенщиною: турист. путівник. – Городенка, 2003. – Буклет; *Левкун Я.* Скрижалі Покутської Городенківщини. – Городенка, 2009. – 176 с.; Тлумач: путівник. – Тлумач: Наш Світ, 2003. – (Історія–культура–туризм); Тисмениччина: інформ. рекл. вид. – Тисмениця, 2002. – 20 с., та ін.

⁷ Ямгорів: Літ.-краєзн. і мистец. альм. – Городенка, 1994–1997. – № 7–8. – 1994–1995. – 191 с.; № 9–10. – 1997. – 176 с.

видання. Історико-краєзнавчий та літературно-мистецький альманах “Покуття” виходить від 1994 р. у Снятині, де також друкуються історико-краєзнавчі та етнографічні матеріали⁸.

З 1996 р. у Коломиї реалізується видавничий проєкт “Енциклопедія Коломийщини” (за редакцією М. Васильчука та М. Савчука)⁹. Для написання оригінальних гасел коломиїські енциклопедисти часто проводять спеціальні дослідження тих чи тих проблем. Тут є оглядові статті певної тематики, статті про населені пункти, події і явища, осіб тощо. Вийшло загалом вісім томів на літери А–Д, Ч–Я. У столиці Покуття видано також серію альбомів “Українське мистецтво у старій листівці”¹⁰ та “Коломиїська бібліотека” (автор проєкту В. Ковтун).

Найбільше поліграфічне підприємство у покутському регіоні – ВАТ “Коломиїська друкарня ім. Шухевича” (директор – лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка письменник Михайло Андрусак), обладнана новітньою поліграфічною технікою; друкує різну продукцію українських та іноземних замовників, серед якої можна знайти багато історико-краєзнавчих видань.

На Снятинщині видавництво “Прут Принт” (директор В. Карий) за сприяння місцевої влади реалізує видавничий проєкт “Скрижалі вічності” із серіями “Літопис краю” і “Скарби отчої землі”, де у відповідних виданнях є вагомі успіхи у висвітленні історико-краєзнавчої тематики та героїчного минулого наших країн. Друкарня працює під девізом “Кожному місту і селу – написану історію”. Завдяки систематичній праці видавництва “Прут Принт” лише у Снятинському районі вже майже половина населених пунктів мають надруковані історії, а окремі села – навіть по 2–3 книжки (окремо описані історії церкви і школи)¹¹. З 2004 р. видавництво успішно працює над виконанням Програми книговидання, яку розробляють в райдержадміністрації і затверджує сесія районної ради. За п’ять років у рамках цієї програми видано майже 35 видань покутських авторів.

Активно репродукує фотоілюстративні видання, присвячені покутському краю, львівське видавниче підприємство “Світло й Тінь”. Президент цього видавництва, відомий український фотохудожник, головний редактор фотожурналу “Світло й Тінь”, народжений на Снятинщині Василь Пилип’юк – автор понад 60-ти відомих фотоальбомів, частина з яких присвячена рідному краю¹².

⁸ Покуття: Історико-краєзнавчий та літературно-мистецький альманах / Снятинська районна держ. адміністрація; Районна організація Товариства української мови ім. Шевченка “Просвіта”. – Снятин, 1994.

⁹ Енциклопедія Коломийщини / за ред. М. Васильчука, М. Савчука. – Коломия: Вік, 1996–2007. Зшиток 1, літера А. – 1996. – 34 с. Зшиток 2, літера Б. – 1998. – 120 с. Зшиток 3, літера В. – 2000. – 244 с. Зшиток 4, літери Г, Ґ. – 2006. – 228 с. Зшиток 5, літера Д. – 2007. – 146 с. Зшиток 12, літера Ч. – 2001. – 64 с. Зшиток 13, літера Ш. – 2003. – 110 с. Зшиток 14, літери: Ц, Ю, Я. – 2002. – 64 с.

¹⁰ Ковтун В. Українське мистецтво у старій листівці. Вип.1. Творчість Пестрака. [Альбом-каталог] / В. Ковтун, С. Полегенький. – Коломия: Вік, 2003. – 114 с.; 3 Коломиєю у серці: Творчість художників у поштовій листівці / Упоряд. В. Ковтун, С. Полегенький; Авт. текстів М. Васильчук. – Коломия: Вік, 2005. – 155 с. – (Серія “Українське мистецтво у старій листівці”. Вип. 3.); Коломия з минулого в сьогодення / В. Ковтун, І. Монолатій. – Коломия: Вік, 2005. – 170 с. – (Серія “Українське мистецтво у старій листівці”. Вип. 4.) та ін.

¹¹ Друковане слово Снятина: Літопис 1991–1998 рр. / Авт.-упоряд. В. Карий. – Снятин: Прут Принт, 1998. – 40 с.

¹² Пилип’юк В. В краю Черемоша й Прута: [Снятинщина]: Фотоальб. – Львів: Світло й тінь, 1995. – 120 с.; Снятині мій: Снятину 850: фотоальб. / В. Пилип’юк. – Л.: Світло й Тінь, 2008. – 152 с.;

Низку публікацій покутських краєзнавців можна знайти в місцевих районних газетах “Вісник Коломиї” (Коломия), “Вільний голос” (Коломия), “Вперед” (Тисмениця), “Голос Покуття”, “Снятинська вежа” і “Захід” (усі – Снятин), “Край” (Городенка), “Злагода” (Тлумач).

Великий внесок у популяризацію традиційної культури зробила історико-краєзнавча література. За 20 років незалежності місцеві краєзнавці написали понад 250 історій окремих населених пунктів Івано-Франківської обл. Містам, містечкам і селам покутського краю присвячена велика кількість праць. За попередніми підрахунками за час незалежності з історії покутської Коломийщини описано близько 25 історій населених пунктів¹³. Снятинщина має понад 20 праць з історії містечок і сіл краю¹⁴. Городенківщина представлена 15 дослідженнями з історії населених пунктів¹⁵. На Тлумаччині і про цей район видано понад 10 книг і брошур з історії

Пилип'юк В. Новоселиця над Рибницею (Нариси історії села). Науково-краєзнавче видання / В. Пилип'юк, П. Сіреджук. – Львів: Світло і тінь, 2006. – 154 с.

¹³ *Кланчук М.* Історія Корнича. – Коломия, 1992. – 112 с.; *Гораль С.* Історія Підгайчиків. – Коломия: Вік, 1995. – 64 с.; *Грабовецький В.* Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку ХХ ст. – Коломия: Вік, 1996; *Жолобайло Я.* Це Матіївці – наше село. – Коломия: Вік, 1998. – 184 с.; *Стефанців Б.* Село, моє рідне село. Іст. нариси, спогади, нар. оповіді, легенди, обряди, традиції та побут с. Воскресінці. – Коломия: Вік, 1998. – 254 с.; *Хавлюк М.* Отинія. Іст. Нариси. – Коломия: Вік, 1998. – 148 с.; *Фесюк М.* У долині село лежить [с. Воскресінці]. – Коломия, 1999. – 124 с.; *Миронюк М.* Історія Королівки з найдавніших часів до сьогодення. – Коломия, 1999. – 128 с.; *Петрук М.* Історія Товмачика. Історико-краєзнавчий нарис / М. Петрук, Д. Петрук. – Коломия: Вільний голос, 2000. – 96 с.; *Барасюк М.* Нарис історії села Черемхів / М. Барасюк, Ф. Тарантюк, Я. Коземчук. – Івано-Франківськ: Екор, 2000. – 40 с.; *Грабовецький В.* Іванівці. Літопис села над Прутом. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. – 264 с.; *Григор'єва Г.* Історія села Перерів. – Коломия, 2003. – 160 с.; *Гораль С.* Доленосна істина: про с. Підгайчики Коломийського р-ну та його людей. – Коломия, 2005. – 320 с.; *Боднар І.* Історія села Голосків. – Коломия, 2007. – 52 с., та ін.

¹⁴ *Чабан Д.* Село над бистроплинною Рибницею: (Докум. нарис про с. Джурів). – Снятин: Над Прутом, 1994; *Храпко Є.* Історія Завалля: [Іст.-етногр. опис]. – Коломия: Вік, 1997. – 285 с.; *Касіян Р.* Микулинці. – Снятин: Прут Принт, 1997. – 64 с.; *Романюк Я.* Історія школи села Долішне Залуччя. – Снятин: Прут Принт, 1998; *Ступарик Б.* Село за дібровою: Іст.-культ. краєзн. нарис про с. Задубрівці / Б. Ступарик, В. Гладій, М. Гладій. – Снятин: Прут Принт, 1999. – 64 с.; *Марусик П.* Белелує, колиська моя. Історія, етнографія, побут. – Галич, 2000; *Сандуляк І.* Село Карлів колись і тепер. Репр. вид. про історію с. Прутівки / І. Сандуляк. – Івано-Франківськ, 2000. – 44 с.; *Симовонюк М.* Село на Підгір'ї. Історико-краєзнавчий нарис про с. ростянець. – Снятин: Прут Принт, 2000. – 40 с.; *Андрійчук Ф.* Моє село: [Попельники]. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. – 144 с.; *Чабан Д.* Тучапи над Черемошем. Історико-краєзнавчий та етнографічний нарис. – Снятин: Прут Принт, 2001. – 228 с.; *Харитон В.* Там де добрі лови. Нариси історії Тулови / В. Харитон, М. Бійовський. – Снятин: Прут Принт, 2002. – 64 с.; *Харитон В.* Снятин над Прутом. Нариси історії міста та околиць від найдавніших часів до початку ХХ ст. / В. Харитон, М. Тимофійчук – Снятин: Прут Принт, 2003; *Романюк Я.* Залуччя над Черемошем: [про с. Горішне Залуччя]: історико-публіц. розповідь Романюк Л. – Київ: Веселка, 2004. – 262 с.; *Розвадовський М.* Моє лелече село: історико-етногр. нарис про с. Борщів. – Снятин: Прут Принт, 2005. – 148 с.; *Королук І.* Село на Галицькому гостинці: історико-краєзн. нарис про Ганьківці. – Снятин: Прут Принт, 2005. – 124 с.; *Данилишин І.* Хом'яківка моя: матеріали до історії села. – Снятин: Прут Принт, 2005. – 96 с.; *Пилип'юк В.* Новоселиця над Рибницею (Нариси історії села). Науково-краєзнавче видання / В. Пилип'юк, В. Сіреджук. – Львів: Світло і тінь, 2006. – 154 с.; *Іванійчук Г.* Карлів – перлина мого серця: нариси історії краю та рідного села Прутівки від найдавніших часів до сьогодення. – Снятин: Прут Принт, 2007. – 290 с.; *Гаврилюк І. В.* Село моє рідне: нарис про с. Шевченкове [Снятин. р-н]. – Івано-Франківськ, 2007. – 97 с., та ін.

¹⁵ *Купчинський Б.* Історія Тишківців (в датах, подіях і фактах). У 2 т. Т. 1. – Коломия: Вік, 1994. – 253 с.; Т. 2. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. – 271 с.; *Никифорук В.* Старожитності

містечок і сіл¹⁶. Покутська Тисмениччина, хоч і невелика за територією, проте і тут можна виокремити близько десятка історій населених пунктів¹⁷.

Це далеко неповний перелік за різним змістовим жанром досліджень. Пишуть їх люди різних професій – відомі вчені, історики, вчителі різних дисциплін, лікарі, інженери тощо. Багато з цих книг містять цінний джерельний історико-краєзнавчий матеріал. Звичайно, книги з історії населених пунктів не всі однакові за науковим рівнем, деякі не мають рецензій, літературних редакторів, але добре вже те, що зроблено перші і водночас значні кроки у справі популяризації історії рідного

Городенківщини (у фактах, легендах, домислах) / В. Никифорок, Р. Смеречанський. – Снятин: Над Прутом, 1995. – 112 с.; *Городецький Д.* Моє рідне село (Серафинці). – Городенка, 1996; *Франків В.* Історія Чернятина / В. Франків, Ю. Боднарчук. – Івано-Франківськ, 1996. – 118 с.; *Городенка: 330-річчя магдебурзького права. 1668–1998* / Авт.-упоряд. М. Яримович. – Коломия: Вік, 1998. – 51 с.; *Бабій В.* Серафинці: п'ять віків. Матеріали до історії села / В. Бабій, В. Мулярчук, І. Шлемкевич. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2000. – 134 с.; *Григорук І.* Історія села Вербівці. – Городенка, 2001. – 135 с.; *Паньків М.* Весілля у селі Вербівцях на Городенківщині: Присвяч. 625-річчю першої згадки про с. Вербівці (1373 р.). – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2000. – 108 с.; *Купчинський Б.* Вікно. Історія села від найдавніших часів до наших днів. – Івано-Франківськ: Сіверсія, 2001. – 360 с.; *Бабій В.* Серафинці (Ямгорів): Етногр. ст., спогади, всячина / В. Бабій, М. Мулярчук, В. Мулярчик. – Івано-Франківськ: Обл. друк, 2001. – 143 с.; *Левкун Я.* Давні старожитності села Незвиська / Я. Левкун. – Снятин: Прут Принт, 2002. – 96 с.; *Левкун Я.* Село лелек та золотавих пшениць. Нариси з історії села Воронів. – Снятин: Прут Принт, 2003. – 64 с.; *Мохорук Д.* Село моє Топорівці. – Снятин: Прут Принт, 2005. – 208 с.; *Левкун Я.* Славне покутське село Чортовець: матеріали до історії села. – Снятин: Прут Принт, 2007. – 84 с.; *Витасняк І.* Чернелиця – містечко над Дністром: корот. іст. нарис. – Чернівці: Технодрук, 2008; *Марчук В. В., Марчук Г. І., Марчук Н. В.* Торговиця. Сторінки історії. – Івано-Франківськ: Лік, 2010. – 320 с., та ін.

¹⁶ Буджак М. По забутих стежках: 3 історії Товмача / М. Буджак. – Тлумач: Район, друк., 1993. – 104 с.; *Тимчук М.* Обпалена земля: Історія с. Грушки. – Тлумач: Район, друк., 1994. – 65 с.; *Батіг М.* Кризь гомін віків. Розповідь про долю покутського села Олеша, людей, котрі жили і живуть у ньому. – Тлумач, 1996. – 29 с.; *Слабий Б.* Містечко, що в низині: Літопис Обертину. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1996. – 238 с.; *Іванцев І.* Делева: Іст. нарис / І. Іванцев, І. Мандар. – Івано-Франківськ: Плай, 1999. – 56 с.; *Данюк Н.* Духовні скарби отчого краю. Іст.-краєзн. нарис про с. Жабокруки / Н. Данюк, М. Пілецька. – Снятин: Прут Принт, 2001. – 88 с.; *Грабовецький В.* Долина над Дністром: іл. історія села. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. – 272 с.; *Лаба В.* Історія села Долина від найдавніших часів до 1939 року. – Львів, 2004; *Гачинський М.* Нарис з історії села Петрова. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 516 с.; *Тимів І.* Село на Покутті в XV – XVIII ст. Нариси історії села Бортники. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2006. – 176 с.; *Саєвич А.* Тлумач – стародавнє місто Прикарпаття. – Тлумач: РВК “Злагода”, 2008 та ін.

¹⁷ *Харитон В.* На Чорній Бистриці село: (Нариси з історії с. Чернієва: 1399–1939 роки). – Івано-Франківськ: Галичина, 1993. – 77 с.; *Харитон В.* Хриплин: Корот. істор. нарис. – Тисмениця: Б-чка часопису “Тисмениця: вчора, сьогодні, завтра”, 1997. – 23 с.; *Ступарик Б.* Вільхові перехрестя. Кн. Пам’яті с. Вільшаниці / Б. Ступарик, В. Гладій, В. Федорів. – Івано-Франківськ, Лілея-НВ, 1999; *Харитон В.* Пшеничники: причинки до історії села. – Тисмениця: Поліграфлюкс, 1999. – 27 с.; Село над Стримбою-рікою [Ліпівка]: корот. іст. нарис / матеріали зібрав М. В. Луцан. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1999. – 96 с.; *Андрухів І. Гаврилук С.* Тисмениця. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2002. – 486 с.; *Грабовецький В.* Старожитності Тисмениччини. Соціально-економічне становище селян та національно-визвольний рух і антишляхетська опозиція на Тисмениччині в XVII–XVIII ст. Вип. 1 / В. Грабовецький, В. Харитон. – Івано-Франківськ, 2000. – 32 с.; *Любчик І.* Через роки і долі. Нарис історії села Ліпівка. – Івано-Франківськ: Тіповіт, 2002. – 155 с.; *Буртик П.* Книга Марківців: оповідково-краєзн. літопис. – Вінніпег; Івано-Франківськ: Тіповіт, 2007. – 222 с., та ін.

краю. Адже молодому поколінню необхідно знати свою історію у всій її складності, неоднорідності, прочитати чесний і правдивий опис місцевих подій та фактів.

Нині в багатьох містах і селах Івано-Франківщини живуть та працюють краєзнавці, імена яких відомі далеко за її межами, бо вони є передовсім авторами цікавих історико-краєзнавчих видань. Хочемо відзначити доктора історичних наук, професора Володимира Грабовецького. У сучасному історичному краєзнавстві він заклав початок міського літописання на Прикарпатті й нині продовжує плідно працювати у цьому напрямі. Багатий матеріал з історії, культури і побуту мешканців Покуття в минулому він подав у “Нарисах історії Прикарпаття”, що вийшли у восьми томах впродовж 1992–1995 років¹⁸, а також в історіях окремих населених пунктів, серед яких найвідоміша – “Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку XX ст.”¹⁹. Цікава праця “Ілюстрована історія Прикарпаття” у трьох томах, де належну увагу приділено й окремим сторінкам з історії покутського краю²⁰.

Серед прикарпатських науковців, які заторкували питання вивчення Покуття, потрібно виокремити Б. Гаврилів, В. Бурдуланюк, П. Арсенич, Ю. Угорчак²¹.

Активно працюють над вивченням історії, культури та побуту Коломиї і Коломийщини М. Андрусак, М. Васильчук, М. Савчук, В. Глаголюк, І. Монолатій, В. Ковтун, М. Павлюк, М. Арсак, Б. Сенюк та ін. Серед праць, присвячених цьому покутському району, необхідно відзначити такі: “Коломийщина: вчора і сьогодні” (упорядники М. Васильчук, В. Плахта, О. Гаврилук) (2006), “Коломия з минулого в сьогодні” В. Ковтуна та І. Монолатія (2005), “Українська видавнича справа в Коломиї (друга половина XIX – XX ст.)” М. Васильчука (2003), “Українська преса Покуття як джерело вивчення суспільно-політичного життя краю 20–30-х рр. XX ст.” В. Глаголюка (2008), навчально-методичний посібник “Літературне краєзнавство: Коломия і Коломийщина (XX століття)” М. Васильчука (2007)²².

¹⁸ *Грабовецький В.* Нариси історії Прикарпаття з найдавніших часів до XV ст. Т. 1. – Івано-Франківськ, 1992. – 208 с.; *Грабовецький В.* Нариси історії Прикарпаття XVI–першої половини XVII ст. Т. 2. – Івано-Франківськ, 1993. – 210 с.; *Грабовецький В.* Нариси історії Прикарпаття. Друга половина XVII ст. Т. 3. – Івано-Франківськ, 1993. – 167 с.; *Грабовецький В.* Нариси історії Прикарпаття. Соціально-економічні відносини (антикріпосницька опозиція народних мас у XVIII ст.). Т. 4. – Івано-Франківськ, 1994. – 188 с.; *Грабовецький В.* Нариси історії Прикарпаття. Вірменські поселення XV–XVIII ст. Т. 5. – Івано-Франківськ, 1994. – 174 с.

¹⁹ *Грабовецький В.* Історія Коломиї. З найдавніших часів до початку XX ст. Частина I. – Коломия: Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 1996. – 172 с.

²⁰ *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. З найдавніших часів до I половини XVIII ст. Т. 1. Друге доповнене видання. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. – 427 с.; *Грабовецький В.* Ілюстрована історія Прикарпаття. Друга половина XVII–XVIII ст. Т. II. Друге доповнене видання. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2003. – 415 с.

²¹ *Гаврилів Б.* Довідник краєзнавців Прикарпаття (XIX – поч. XX ст.). – Івано-Франківськ, 1994. – 36 с.; *Бурдуланюк В.* Історія Прикарпаття. Хронологічний довідник / В. Бурдуланюк, Б. Гаврилів. – Івано-Франківськ, 1994. – 76 с.; *Гаврилів Б.* Галицьке краєзнавство: історичні дослідження на Прикарпатті в XIX – поч. XX ст.: монографія. Ч. 1. – Коломия: Вік, 1997. – 166 с.; *Арсенич П.* Краєзнавці Прикарпаття (XX ст.). Довідник / П. Арсенич, Б. Гаврилів, Ю. Угорчак. – Івано-Франківськ, 2002. – 42 с.; *Бурдуланюк В.* Історія культури Прикарпаття. Короткий нарис. – Івано-Франківськ, 1997. – 96 с.; *Арсенич П.* Родина Шухевичів. – Коломия: Вік, 1995. – 114 с.; *Арсенич П.* Засновник “Січі” Кирило Трильовський. – Івано-Франківськ: Лілея, 2000. – 78 с.; *Угорчак Ю.* Чорнолицька легенда. – Івано-Франківськ, 1996. – 171 с. та ін.

²² *Коломийщина: вчора і сьогодні: довід.* / упоряд.: В. Плахта, М. Васильчук, О. Гаврилук. – Коломия: Вільний голос, 2006. – 192 с.; *Ковтун В., Монолатій І.* Коломия з минулого в

На Снятинщині плідно працює член Всеукраїнської спілки краєзнавців, історик-педагог В. Харитон. Його перу належить низка праць з історії населених пунктів Покуття: “На Чорній Бистриці село (нариси з історії Чернівева: 1399–1939 роки)” (1993), “Просвіта в Тисмениці” (1994), “Хриплин. Короткий історичний нарис” (1995), “Замки Галицької землі. З історії фортифікаційного будівництва на Прикарпатті в XIV–XVIII століттях” (1998), “Пшеничники. Причини до історії села” (1999), “Старожитності Тисмениччини. Випуск 1. Соціально-економічне становище селян та національно-визвольний рух і антишляхетська опозиція на Тисмениччині в XIV–XVIII ст.” (2000), “Там, де добрі лови. Нариси історії Тулови” (2002), “Снятинщина: люди, події, факти” (2003), “Снятин – погляд крізь час. Історичні ескізи” (2007), “З історії суспільно-політичного руху в Галичині і на Покутті наприкінці XIX – на початку XX ст. Книга для вчителів і учнів” (2007) тощо²³. Проте найважливішою вважають монографію “Снятин над Прутом” (2003), написану у співавторстві з М. Тимофійчуком. Нариси історії міста та околиць доведені до початку XX ст.²⁴ Справжній подвижник галицького краєзнавства В. Харитон завжди, в щоденній праці зокрема, готує історичний довідник про населені пункти Снятинщини.

Серед відомих краєзнавців Снятинщини потрібно також виокремити О. Гунька, М. Попадюка, Я. Романюка, В. Карого, Р. Кіреєву, Ю. Радевича, М. Гуїванюка, Т. Виноградника, Д. Чабана, А. Королька тощо²⁵. Зокрема О. Гунько все творче життя присвятив вивченню першого в Галичині молодіжного товариства “Січ”, заснованого у с. Завалля Снятинського району в 1900 р. Був організатором двох конференцій, присвячених 95- і 100-річчю заснування Завальської Січі²⁶. Унікальним

сьогодення. – Коломия: Вік, 2005. – 170 с.; *Васильчук М.* Видавнич Коломия: Період та кн. вид. нової доби: Довід. – Коломия: Вік, 1995. – 48 с.; *Васильчук М.* Українська видавнич справа в Коломиї (друга половина XIX–XX ст.). – Коломия: Вік; Вільний голос, 2003. – 240 с.; *Васильчук М. М.* Літературне краєзнавство. Коломия і Коломийщина XX століття [Текст]: навч.-метод. посіб. – Коломия, 2007. – 112 с.

²³ *Харитон В.* На Чорній Бистриці село: (Нариси з історії с. Чернівева: 1399–1939 роки). – Івано-Франківськ: Галичина, 1993. – 77 с.; *Харитон В.* “Просвіта” в Тисмениці. – Тисмениця, 1994. – 29 с.; *Харитон В.* Хриплин: Корот. істор. нарис. – Тисмениця: Б-чка часопису “Тисмениця: вчора, сьогодні, завтра”, 1997. – 23 с.; *Харитон В.* Замки Галицької землі: з історії фортифікаційного будівництва на Прикарпатті в XIV–XVIII ст. – Івано-Франківськ, 1998. – 54 с.; *Харитон В.* Пшеничники: причинки до історії села. – Тисмениця: Поліграфлюкс, 1999. – 27 с.; *Грабовецький В.* Старожитності Тисмениччини. Соціально-економічне становище селян та національно-визвольний рух і антишляхетська опозиція на Тисмениччині в XVII–XVIII ст. Вип. 1 / В. Грабовецький, В. Харитон. – Івано-Франківськ, 2000. – 32 с.; *Харитон В.* Там де добрі лови. Нариси історії Тулови / В. Харитон, М. Бійовський. – Снятин: Прут Принт, 2002. – 64 с.

²⁴ *Харитон В.* Снятин над Прутом. Нариси історії міста та околиць від найдавніших часів до початку XX ст. / В. Харитон, М. Тимофійчук. – Снятин: Прут Принт, 2003.

²⁵ Снятин, Снятинщина, Україна – в серці Михайла Бажанського / авт.-упоряд. Ю. Радевич. – Снятин: Прут Принт, 2001. – 112 с.; *Виноградник Т.* Нашадки Василя Стефаніка: Ст., спомини, нариси. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2001. – 152 с.; *Харитон В.* Снятинщина: люди, події, факти (календар-довід.) / В. Харитон, Я. Романюк. – Снятин: Прут Принт, 2003. – 272 с.; *Харитон В.* Духовні святині Снятинщини: пам’ятки церков, буд-ва з останньої чверті XVIII – до початку XXI ст. / В. Харитон, Я. Романюк, Д. Чабан. – Снятин: Прут Принт, 2004. – 242 с.; *Романюк Я.* Пам’яттю серця зігріті: історія Снятинщини в літ.-мистец. пам’ятках 1914–2004 рр. / Я. Романюк, В. Харитон, Д. Чабан. – Снятин: Прут Принт, 2004. – 168 с. та ін.

²⁶ *Гунько О.* Завалля в пам’ятках старовини і сучасності. – Снятин: Прут Принт, 2006–2007. Кн. 1. Духовні святині. – 2006. – 124 с. Кн. 2. З історії поколінь. – 2007. – 180 с.

є видання “Покутської хрестоматії” (2007), упорядник – М. Попадюк. Тут подані найкращі літературні твори місцевих поетів і письменників²⁷.

Городенківщина може гордитися краєзнавцями, які вивчають історичний літопис краю. Серед них можна виділити П. Сіреджука, В. Марчука, Б. Якимовича, Я. Левкуна, В. Никифорука, М. Яримовича, Р. Смеречанського, О. Кагляна та ін.²⁸. На подвижницькій ниві історичного і туристичного краєзнавства копіткою працею відзначається Я. Левкун. Одним із найкращих вважається фотоілюстративне видання автора “Скрижалі Покутської Городенківщини”²⁹. Цей туристичний путівник-довідник був підготований і презентований в рамках святкування другого фестивалю покутян “Покутські джерела”, що відбувся у Городенці в серпні 2009 р., і ознайомлює нас з історією, географією, етнографією, історичними пам’ятками архітектури, побуту, культури, видатними особистостями, музеями, замками краю, подає цікаві туристичні маршрути, календар Городенківщини.

На основі архівних матеріалів, документальних джерел, монографічної літератури, періодичних видань та спогадів у 2002 р. видана монографія з історії Тисмениці (автори І. Андрухів та С. Гаврилюк)³⁰. Автори не ставили за мету написати вичерпну історію міста, проте намагалися об’єктивно відтворити в хронологічній послідовності історію Тисмениці на тлі історичних подій, що мали місце в Україні, охопивши всі багатогранні сфери життя та його мешканців. Прикметно є і те, що першу письмову згадку про Тисменицю датують 1062 р., а не 1144 р., як вважали раніше.

На Тлумаччині активно працюють місцеві краєзнавці, етнографи й освітяни М. Буджак, А. Сасевич, І. Драбчук, М. Дзeman, Д. Боднарчук, І. Попадинець, В. Ганчак, Б. Слабий та ін.³¹. Унікальний не тільки для Покуття, але й для всього Прикарпаття та України, підготований освітянами двотомник “З історії освіти Тлумаччини” (2007, 2009)³², де подано систематизований виклад подій з історії краю, що охоплюють період від найдавніших часів до наших днів. Вміщено матеріали низки загальноосвітніх, дошкільних і позашкільних навчально-виховних закладів. Автори використали багато архівних документів, спогадів сучасників та фотоілюстрацій.

²⁷ Покутська хрестоматія: хрестоматія / упорядкув. М. Попадюка. – 2-е вид., стер. – Снятин: Прут Принт, 2008. – 567 с.; *Попадюк М.* Скарби. Покутські родини. – Снятин: Прут Принт, 2000. – 96 с.; *Попадюк М.* Сліди, вкарбовані у вічність. Іван Франко і Снятинщина (статті та матеріали) / М. Попадюк, В. Харитон. – Снятин: Прут Принт, 2006. – 95 с.

²⁸ *Сіреджук П.* З історії заселення Городенківщини // Край. – 1999. – 3, 10 квітня; *Смеречанський Р.* Старожитності Городенківщини (у фактах, легендах, домислах) / В. Никифорука, Р. Смеречанський. – Снятин: Над Прутом, 1995. – 112 с.; *Никифорука В.* Городенка. Перегук віків [Образотв. матеріал]: літопис у світлинах. Вип. 1 / В. Никифорука, Р. Смеречанський, О. Каглян. – Городенка, 2005. – 24 с.; *Марчук В. В.* Торговиця. Сторінки історії / В. В. Марчук, Г. І. Марчук, Н. В. Марчук. – Івано-Франківськ: Лік, 2010. – 320 с., та ін.

²⁹ *Левкун Я.* Скрижалі Покутської Городенківщини. – Городенка, 2009. – 176 с.

³⁰ *Андрухів І., Гаврилюк С.* Тисмениця. – Івано-Франківськ: Лілея НВ, 2002. – 486 с.

³¹ *Буджак М.* Золоте жниво: розповіді про відомих людей Тлумаччини. – Тлумач, 1993–1996. Кн. 1. – 1993. – 32 с. Кн. 2–3. – 1996. – 39 с.; *Слабий Б.* Містечко, що в низині: Літопис Обертину. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 1996. – 238 с.; *Сасевич А.* Палке горіння двох сердець: [історія м. Тлумача] / А. Сасевич, Н. Сасевич. – Івано-Франківськ: Нова Зоря, 2004. – 104 с., та ін.

³² *Микицей М.* З історії освіти Тлумаччини. За ред. Я. Довгана. Т. 1. – Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2007. – 372 с.; *Ганчак В.* З історії освіти Тлумаччини. Т. 2. – Коломия: Вік, 2009. – 464 с.

Відроджено на Покутті видання історико-мемуарних збірників, започаткованих українськими емігрантами: “Городенщина” (том другий, 2002) та “Коломия й Коломийщина” (том другий, 2008)³³.

У нашій області функціонує 154 державні музеї, окремі мають свої філіали, та близько 80 діють на громадських засадах. У деяких із них відображено історію, побут і культуру покутського регіону.

Серед державних музеїв виділимо Коломийський музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського – фондів надбання та експозиційний показ – матеріальна культура населення цих регіонів з кінця XIX–XX ст. Особливе багатство складають вироби народних майстрів декоративно-прикладного мистецтва (різьба, гончарство, вироби з металу, вишивка, одяг, ткацтво тощо). Його колекції мають світову вартість. Музей організовує конференції та зібрання народних майстрів декоративно-прикладного мистецтва. Недавно відкритий його філіал – єдиний у світі музей “Писанки” в Коломії.

Фондове надбання Івано-Франківського краєзнавчого музею – речі побуту та інші вироби від доісторичних часів (пізній палеоліт) до кінця XX ст.³⁴ Музей володіє багатими колекціями матеріальної і духовної культури покутян. Є методичним центром вивчення та експонування історії, культури і побуту прикарпатців. Зараз став навчальною базою для студентів Інституту історії і політології та Інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника. Музей організовує етнографічні науково-збиральницькі експедиції, зокрема і на Покуття. Систематично проводить науково-теоретичні конференції з історико-краєзнавчих та етнографічних проблем.

Значну наукову вартість мають музеї історії покутських міст: Історико-меморіальний музей історії м. Тисмениці ім. С. Гаврилюка і Музей історії міста Коломиї. Якщо в першому можна почерпнути багато інформації з історії та етнографії (особливо щодо розвитку кушнірського ремесла), то у другому у 18 експозиційних залах та фондів приміщеннях живе коломийський час в фотографіях, документах, меморіальних речах і речах побуту городян, понад 20 тис. одиниць збереження: від першої літописної згадки 1241 р. і до сьогодення. Ще один заклад у Коломії – музей “Просвіти” – містить приватну колекцію старожитностей краю: нумізматику, боністику, одяг, побутове, військове знаряддя та багато іншого.

Покуття багате на літературно-мистецькі таланти. А тому не дивно, що тут серед інших районів Івано-Франківської області сконцентровано найбільше літературно-меморіальних музеїв, серед яких найвідоміші: Русівський літературно-меморіальний музей Василя Стефаника, літературно-меморіальний музей І. Федорака (с. Русів Снятинського р-ну), Снятинський літературно-меморіальний музей Марка Черемшини, художньо-меморіальний музей Василя Касіяна, музей-бібліотека Михайла Бажанського, музей-кімната Назарія Яремчука у Снятині, літературно-меморіальний музей Леся Мартовича в с. Торговиця Городенківського р-ну,

³³ Коломия й Коломийщина. Том II. Збірник споминів і статей про недавнє минуле. Історико-краєзнавче видання / Упоряд. і ред. Микола Савчук. – Філадельфія; Коломия: Видання Комітету Коломийян, 2008. – 400 с.; Городенщина: Іст.-мемуар. зб. Т.1. / ред. М.-Г. Марунчак. – Нью-Йорк; Торонто; Вінніпег. – 862 с. Т. 2. / голов. ред. В. Никифорук. – Коломия; Городенка, 2002. – 787 с.

³⁴ Івано-Франківському краєзнавчому музею – 50 років: тези доп. історико-краєзн. наук. конф. – Івано-Франківськ, 1990. – 32 с.

літературно-меморіальний музей Мирослава Ірчана (Андрія Баб'юка) в с. П'ядики Коломийського р-ну, краєзнавчий музей імені Леся Гринюка, кімната-музей Андрія Чайковського Коломийського музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Й. Кобринського, кімната-музей Марійки Підгірянки та її родини у Тлумачі, музей скульптора Р. Бринського у с. Долина Тлумацького р-ну тощо. Основний напрям роботи цих музеїв – не лише дослідження і популяризація літературної творчості покутських поетів та письменників, але й вивчення історії, культури і побуту краю.

Приділяється увага й вивченню національно-визвольних змагань покутського краю. Тому не дивно, що за роки незалежності з'явилася ціла низка музеїв із таким напрямом діяльності: на Городенківщині – музей “Борцям за волю України” (м. Городенка), музей історії села та визвольних змагань (с. Тишківці), меморіальний музей родини Шухевичів (с. Тишківці), музей “Борцям за волю України” (с. Копачинці); на Снятинщині – історико-меморіальний музей визвольних змагань ім. Василя Андрусика (м. Снятин), музей визвольних змагань покутського краю (сmt. Заболотів) та ін.

З громадських музеїв особливо значні унікальні історико-краєзнавчі та етнографічні колекції музеїв с. Іллінці та Белелуя Снятинського, с. Корнич Коломийського р-нів та м. Тисмениці.

У рамках святкування другого фестивалю “Покутські джерела” знаменною подією стало відкриття в серпні 2009 р. Етнографічного музею “Покуття” м. Городенці. Тут зібрані унікальні матеріали – найрізноманітніші види народного мистецтва, якими здавна славиться край. Особливо цікаві зразки різьби на дереві, якими прикрашали житлові й культові споруди, меблі, предмети побуту, музичні інструменти тощо.

Значну роль у популяризації традиційної культури покутян відіграють фестивалі, огляди, свята. Нам приємно, що розпорядженням Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 2008 р. започатковано проведення в районах Покутських міжрайонних фольклорно-етнографічних фестивалів “Покутські джерела”. Перший такий фестиваль пройшов у Снятині 20-21 вересня 2008 р. у рамках святкування 850-річчя його заснування. Другий фестиваль відбувся у Городенці 15–16 серпня 2009 р. Минулого року урочисте дійство прийняв Тлумач, де у Будинку культури 18 вересня 2010 р. відбулася презентація історико-культурологічного видання “Покуття. Історико-етнографічний нарис” (автор ідеї та керівник авторського колективу Василь Марчук, головний редактор Андрій Королько)³⁵.

Видання “Покуття. Історико-етнографічний нарис” – це важлива складова загальнонаціонального завдання популяризації наукових знань про Україну та її історичні землі, їхнє легендарне минуле, самобутню культуру, талановитий народ. Це видання адресоване українській молоді, студентству, науковцям, вчителям, жителям краю – усім, хто дбає за українську регіональну історію, дає наснаги до суспільної праці у вивченні джерел першотворення малої батьківщини. Зміст книги має єдину мету – на основі наукового підходу, підбору історико-краєзнавчих та етнографічних матеріалів відтворити яскраві сторінки історії, культури, побуту, звичаїв покутян; за допомогою описових та ілюстративних засобів показати різноманітні сторони життя наших дідів і прадідів.

³⁵ Покуття. Історико-етнографічний нарис. – Львів: Манускрипт-Львів, 2010. – 456 с.

Основу авторського колективу склали викладачі-науковці Інституту історії і політології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. До участі над цим проєктом долучилися науковці і краєзнавці з Івано-Франківська, Львова, Коломиї, Снятина, Городенки, Тисмениці і Тлумача.

Ілюстративне відтворення найвидатніших пам'яток природи, історії, культури та етнографії Покуття подане у книзі в хронологічно-тематичній ретроспективі. Структура видання – чотири тематичні розділи (дев'ятнадцять підрозділів): пам'ятки природи; історичний літопис; етнографія; Покуття туристичне.

Уже традиційно в містах Покуття (Коломиї, Городенки, Снятина, Тлумача, Тисмениці) відбуваються масові святкові заходи на Новий рік, Різдвяні свята та Великдень. Культурно-освітні установи організують конкурси колядників, огляди вертепів, меланкових груп, святкової символіки тощо. Такі заходи сприяють популяризації народних звичаїв та обрядів не лише серед покутян й гостей з інших регіонів України, яких сюди запрошують (особливо дитячі колективи), а також витворюють національну традиційну святкову обрядовість покутського краю.

Попри зацікавлення вивченням історії, культури, побуту Покуття, робота не припиняється. Перед краєзнавцями, етнографами, літературознавцями, мистецтвознавцями виникають нові завдання, зумовлені не стільки вивченням окремих населених пунктів Покуття у всій розмаїтості культури, побуту, звичаїв, яскравих сторінок історії (хоча й ця справа надзвичайно важлива і потрібна), скільки необхідністю узагальнити весь досвід вивчення краю в контексті історії Прикарпаття, західноукраїнських земель, загалом історії України. Не менш важливими для наукового аналізу залишаються питання розробки вивчення окремих сторінок історії Покуття. Важливо глибинніше на першоджерельному матеріалі (для прикладу, при вивченні європейських карт пізнього середньовіччя і нового часу) окреслити межі Покуття. Потребує уваги вивчення Покуття в період перебування краю у складі Речі Посполитої, Австрійської (Австро-Угорської) імперії. Ще чекає свого синтезованого дослідження участь покутян у національно-визвольних змаганнях ХХ ст.

Покуття багате відомими людьми. Безумовно, це предмет вивчення історичної персоналістики. Не менш важливим та актуальним завданням залишається відображення щоденної історії покутського села чи містечка. У полоні традиційних схем викладу, поданих самими ж дослідниками, залишаються питання взаємин покутян із сусідами: гуцулами, бойками, подоляками, а також буковинцями на етнологічному рівні вивчення.

У рамках проведення ґрунтовних джерелознавчих пошуків потребують ретельного вивчення закордонні архівні фонди Польщі, Австрії, Російської Федерації, Молдови, Румунії, де зберігаються документи та матеріали, пов'язані з історією, етнографією, літературознавством, мистецтвознавством Покуття. Означені напрями майбутніх досліджень далеко не вичерпні. Історія, культура, побут, звичаї Покуття залишаються в центрі уваги багатьох науковців і краєзнавців.